

Co starożytni Ateńczycy myśleliby o naszych szkołach?

Adam Wróbel 1e

Ateny, miejsce narodzin demokracji. Często powołujemy się na nie i ich wspaniałych myślicieli. Jednak ile istnieje podobieństw w systemie edukacji, tak ważnym dla działania państwa? Jaka byłaby ich reakcja na nasze realia? Czy poparliby nasze działania? Więcej dowiecie się w tym artykule...

Zacznijmy od części historycznej. W starożytnych Atenach uczono czytania, pisania, matematyki, muzyki i retoryki. Ważne były także sport, filozofia oraz przygotowanie do życia publicznego i wojkowego. Dla starożytnych Greków — szczególnie Ateńczyków z V i IV wieku p.n.e. — edukacja nie była jedynie systemem przekazywania informacji. Była procesem kształtowania obywateli, rozwijania charakteru i przygotowywania jednostek do udziału w życiu publicznym. Współczesna edukacja zrobiłaby na nich ogromne wrażenie pod pewnymi względami, lecz rozczarowałaby ich pod innymi.

Pierwszą rzeczą, którą Ateńczycy by zauważyli, byłaby niezwykła skala edukacji. W starożytnych Atenach formalna nauka była dostępna głównie dla wolnych obywateli płci męskiej. Kobiety, niewolnicy i cudzoziemcy byli zazwyczaj wykluczeni z tych procesów. Natomiast u nas edukację zapewnia się niemal wszystkim, niezależnie od płci czy pochodzenia społecznego. Powszechna umiejętność czytania i pisania wydawałaby się ateńskiemu obserwatorowi prawdziwą rewolucją.

Ateńczycy byliby również zdumieni poziomem wiedzy naukowej nauczanej we współczesnych szkołach. Starożytni greccy myśliciele, tacy jak Arystoteles, Platon czy Hipokrates, stworzyli ważne fundamenty filozofii i nauki, jednak ich rozumienie świata było bardzo ograniczone w porównaniu ze współczesnością. Dzisiejsi polscy uczniowie uczą się o genetyce, bakteriach, fizyce i zaawansowanej algebrze — pojęciach całkowicie niedostępnych dla starożytnej cywilizacji. Nawet podstawowa wiedza medyczna dostępna współczesnym uczniom przewyższa to, czym dysponowali najlepsi lekarze starożytności.

Jednak Ateńczycy nie podziwialiby wszystkiego we współczesnej edukacji. Jedną z ich najważniejszych krytyk dotyczyłaby prawdopodobnie retoryki i debaty publicznej. W klasycznych Atenach obywatele byli zobowiązani do przemawiania na zgromadzeniach, bronięcia się przed sądem i bezpośredniego uczestnictwa w polityce. W rezultacie retoryka — sztuka przekonywania — zajmowała centralne miejsce w edukacji. Współczesne szkoły często kładą większy nacisk na testy, zapamiętywanie i wiedzę techniczną niż na wystąpienia publiczne, krytyczne myślenie czy filozoficzną argumentację. Ateńczycy mogliby więc uznać współczesnych uczniów za ludzi dobrze poinformowanych, ale niewystarczająco przygotowanych do aktywnego działania.

Kwestionowaliby również sam cel edukacji. Dla wielu Ateńczyków edukacja miała służyć rozwijaniu mądrości i charakteru. Tymczasem współczesne systemy często koncentrują się na zatrudnieniu, kwalifikacjach i produktywności ekonomicznej. Ateńczyk mógłby zapytać, czy szkoły tworzą świadomych obywateli, czy jedynie wydajnych pracowników.

Jednocześnie niektóre cechy współczesnej Polski głęboko podważyłyby starożytne przekonania. Edukacja kobiet i ich udział w życiu publicznym prawdopodobnie zdumiałyby wielu Ateńczyków. Profesorowie, naukowczynie, lekarki i polityczki stałyby w sprzeczności z tradycyjnymi greckimi wyobrażeniami o rolach płciowych. Choć niektórzy filozofowie mogliby dostosować się do tych zmian, bardziej konserwatywni Ateńczycy zapewne mieliby trudność z ich zrozumieniem.

Ostatecznie starożytni Ateńczycy prawdopodobnie uznaliby, że współczesna Polska posiada zdumiewająco rozwinięty system edukacyjny pod względem wiedzy naukowej i dostępności. Jednocześnie mogliby dojść do wniosku, że utracono coś bardzo ważnego: centralną rolę filozofii, retoryki, uczestnictwa obywatelskiego i formowania moralnego. Podziwialiby ogrom wiedzy posiadanej przez współczesnych uczniów, ale nadal zadawaliby trudne pytanie, które pozostaje aktualne także dziś: czemu właściwie ma służyć edukacja?

Źródła:

The Education System in Ancient Greece, Duncan Howitt-Marshall; September 14th, 2023.
Pod linkiem: <https://www.greece-is.com/the-education-system-in-ancient-greece/>

What was the education system in Ancient Greece?; May 17, 2025. Pod linkiem:
<https://athenslivingmuseum.com/ancient-greek-education-system/>

Athens Education, William Saada; September 10, 2015. Pod linkiem:
<https://blog.richmond.edu/fysutopiasfall2015/2015/09/10/athens-education/>